

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

საქართველოს ჰაილანდის
ჯიოვანი ბიოლოჯია

ნიკოლოზ ბარათაშვილი

კრებული

ნიკოლოზ ბარათაშვილი
კრებული

ნაპოლეონ

ნაპოლეონმა გარდმოავლო თვალი ფრანციას, და თქვა: «აბაო ხელმწიფებამ რა შემიძინა?» და რა იხილა თვისს დიდების მსხვერპლი თვის წინა, მისს მოღრუბლულს შუბლს შუქი რაღაც გარდაეფინა. «ახლა კი კმარა», თქვა მან გულში, «სურვა აღმიხდა: სახელი ჩემი ვასახელე ქვეყნის საოცრად, შევმოსე ძალით საყვარელი ჩემი საშვენად და დაუმონე გულმტკიცენი მას სადიდებლად». «მაგრამ მე გვამში სული ვერღა მომთავსებია! მითხზავს გვირგვინსა დიდებისას მე თვითონ ბედი, ხოლო მე უნდა მას მოვასხა შარავანდედი; ჟამი ჩემია და ჟამისა მე ვარ იმედი!» «მაგრამ ვინ იცის, იქნება რომ ბედსაც მოვსწყინდე, და სხვა მან ჩემის სახელითა დაავიგვინოს!.. არა, არა მრწამს, რომე ბედმა მე მიორგულოს: მე მან გამზარდა და თვისს გაწვრთნილს რაღა მიხერხოს!» «ვერა გაუძლებს ნაპოლეონ მეტოქეებსა! რა გინდ ძლიერად, მეცნიერად, ვინ ხელმწიფებდეს, მაინც მე იგი ვერ ვითვისო, ვერ ჩემოდნობდეს, თვითონ სამარეც მევიწროოს, თუ ტოლი მყვანდეს!» ბევრი დღე გავა, რომ ჯერ ბევრი ვერ ვცნათ ჩვენ მისი! თვითონ სიკვდილიც მას უებროდ აღმოგვიჩინებს: დამქრალი ცეცხლი და ზღვის ღელვა წარმოგვიდგინებს მისს ცეცხლსა სულსა და ზღვა გულსა განსაკვირველებს!

1838 წ.

***

შენნი დალალნი ყრილობენ გველად სპეტაკს მკერდზედა, ტრფობისა ველად, და თვალთა ჩემთა ადავრიშებენ ხან ნუგეშისთვის, ხან დასაწველად!

*ოდეს ნიავი ლამაზს დალალებს მიგიშლ-მოგიშლის და სიამოვნებს, მაშინ ჩემს თვალებს ალაგზნებს შური და გლახ ჩემს გულსა ის ავალალებს!

1842 წ.

ჩემი ლოცვა

ღმერთო მამაო, მომიხილე მე შეცთომილი და განმასვენე ვნებათაგან ბოროტ-ღელვილი! ნუ თუ მამასა არღა ჰქონდეს გულის-ტკივილი, ოდეს იხილოს განსაცდელში შემცოდე შვილი? ჰოი, სახიერო, რად წარვიკვეთ მე სასოებას: პირველ უმანკომ თვით ადამამაც სცოდა შენს მცნებას, უმსხვერპლა წადილს სამოთხისა მშვენიერება, გარნა იხილა სასუფევლის მან ნეტარება. ცხოვრების წყაროვ, მასვ წმიდათა წყალთაგან შენთა, დამინთქე მათში საღმობანი გულისა სენთა! არა დაჰქროლონ ნავსა ჩემსა ქართა ვნებისა, არამედ მოეც მას სადგური მყუდროებისა! გულთა-მხილავო, ცხად არს შენდა გულისა სიღრმე: შენ უწინარეს ჩემსა უწყი, რაც ვიზრახო მე, და — ჩემთა ბაგეთ რაღა დაუშთთ შენდა სათქმელად? მაშა დუმილიც მიმითვალე შენდამი ლოცვად!

1840 წ.

კნიაზ ბარათაევის

აზარფეშაზედ ამავესებ ღვინით, აგავსებ ლხინით. შესვი? გაამოს!

1842 წ.

***

მადლი შენს გამჩენს. ლამაზო, ქალო შავთვალეზიანო, დღისით მზევ, ღამე მთოვარევ, წყნარო და ამოდ ხმიანო! შენის ლოდინით ვსულდგმულვარ, თაყვანსვსცემ შენსა სახელსა; დედის ერთა ვარ, ნუ მამკლავ, ნუ დამანანებ სოფელსა! ღარიბი ვინმე მოვსულვარ, სოფლისა მუშა საწყალი, ამხანაგად მყავს ნაზადი, ძმობილად — ბასრი ხანჯალი, მე სხვა სიმდიდრე რად მინდა? მე შენი გულიც მეყოფის, მის ფასი კიდე საუნჯე ცას ქვეშეთ განა იმყოფის?

1845 წ.

სუმბული და მწირი

მწირი სუმბულო, სად არს ფეროვნება შენი საამო, რომ შენსა მჭვრეტელს არ გააჩნდა დილა, სადამო? მარქვი, სადა არს სუნი შენი, ამო და ნელი, რომლით ათრობდა სიცოცხლის ჟამთ ლამაზი ველი? სუმბული მწირო, ხომ ხედავ, მოვჰკლებივარ ჩემს სამშობლოს გულს, ჩემთ სწორთა ყვავილთ, მშვენიერს ცას და ჩემსა ბულბულს. აგერ მაისი აყვავებს ტურფად ბუნებას, მოვა ბულბული და დაუშტვენს სიყვარულის ხმას, ხოლო მე ხშული ბნელსა სადგურს და სევდიანსა, ველარ ვიხილავ ჩემსა ტურფას და ტკბილს მგოსანსა! მწირი ნუ თუ ვერ ჰპოვებ აქ სანაცვლოს, ვერც რას საამურს, სადაც ოქროთი და ვერცხლითა გიმკობენ სადგურს; სადაცა კაცი შენს შვენებას ესრეთ ინახავს, რომ მზე ვერ გიჭკნობს და სიცივე ვერა დაგაზრავს? სუმბული მაგრამ მარქვ, რა არს ჩემთვის სახლი დიდ-მშვენიერი, ვით გააღიმებს ჩემს შვენებას ხშული ჰაერი? არღა მევლება გარე წყარო, ცივი, კამკამი, არღა მეცემის დილით გულსა სიცოცხლის ნამი; გრილი ნიავი ჩემთა ფურცელთ არ უალერსებს და მაყვლის ბუტკი მზისა სხივთა არღა უჩრდილებს. მწირი სუმბულო ტურფავ, მოიგონე მკაცრი ზამთარი, მისგან შენ ახლა იქნებოდი უწყალოდ მკვდარი; ნახე, რა ძალუმს შენთვის მზრუნველს კაცისა ხელსა, რომ მისი სუსხი ვერ შეგიწყევს ვერც თუ ფურცელსა. სუმბული ჰე, მწირო, სოფლად ყოველსა აქვს ჟამი და ბოლო, მაგრამ ამას ვწუხ, რომ უჟამოდ მეღების ბოლო! ზამთრით ბუნება არა კვდება, — სევდით იმოსვის, რომ თავისს სატრფოს, გაზაფხულსა, განემორების! და მყის ვითარის შვენებითა კვლავ შეიფურცვლის, ოდეს მერცხალნი ახარებენ მოსვლას საყვარლის! ახ, როდის ვნახო მეცა ველად ჩემი ბულბული, რომ განვიშალო კვლავ სიტურფით მისი სუმბული! მწირი მშვიდობით, წავალ, მეც მოვძებნი ჩემსა ყვავილსა; ისიც შენსავით განაშორეს სამშობლო ველსა! ვაი თუ მასაც უდროდ აჭკნობს უწყალო ხელი, და არღა მომხვდეს სუნი მისი, ჭირთ უკუმყრელი!

1842 წ.

ომი საქართველოს თავად- აზნაურ — გლეხთა

პირისპირ დაღისტნისა და ჩეჩნელთა, წელსა 1844-ს, მძღვანელობასა ქვეშე ლუბერნიის მარშლის, თავადის დიმიტრი თამაზის ძის ორბელიანისა ძრწოდე, კავკასო! ახლო არს დღე შენის აღსასრულისა, შეთქმულან შენზედ ერთპირად ძენი ქართლისა სრულისა, აღებად შენგან სისხლისა, უბრალოდ დაქცეულისა, და აღმორთმევად უწყალოდ შენს შორის ბოროტ სულისა! ქართლითგან მოვალს მარადის მამულის მონა ლაშქარი, წინ ერისთავი მოუძღვის, მიწასა გააქვს ზანზარი! კავკასო, ქართლოსს საფლავზედ არიან გაფიცებულნი, და მათ წინ ვერღა დაუდგნენ ვერც შენნი პირველ რჩეულნი! სომხითით მოსჭექს სასარდლო, ძველადგან სახელგანთქმული, ძის შორის ბრუნავს ცხოველად დავით სარდრისა კვლავ სული! ჰე, დაღისტნელნო, სომხითის კედელნი, თქვენგან ნგრეულნი, ძის ძეთა თქვენის თავებით ყონ ახლად აღშენებულნი! კავკასო, აჰა კახნიცა შენზედ გულამღვრეულები, მეფის ირაკლის გაწრთვნილნი, გმირებად დასახულები! ნუ ჰგონებ, აღხოცილიყვენ მათ შორის ძველნი მამაცნი: ყოველსა დაშთა შვილები, საშვილიშვილოდ ვაჟკაცნი! ნაუნჯნი ყმანიც მეფისა, თუშები მოუღალავნი, სდევნიან მტერთა მძვინვარედ, ვით მგელნი, ცხვართა მლაღავნი! თქვენი ჭირიმე, თუშებო, ბიჭობა თქვენი ქებულა,

მახვილი თქვენი მარადის დაღისტნელთ ქედზედ ლესულა! ამ გმირულს ჯარსა ერთობრივ ჰყავს ღირსი წინამძღომელი; მან თავი დასდვა სპათათვის, სახელითა ქმნა სახელი, და საკადრისად გვარისა გამოჩნდა ნამდვილ ქართველად: მტერთ სიხარულით შეებმის მჭვრეტელთა საოცნებელად! კავკასო, ძრწოდე! შეირყა ჩეჩენიც დასამხობელი! ვის არა აღეტაცების სული ამ ამბვის მცნობელი? ჰე, ძმანო, ნუ თუ არ გესმით მეფის ირაკლის ხმა მაღლით? გიხმობთ: ”ქართველნო, ჰე, შაბაშ! კურთხევა თქვენდა ზე მაღლით!” ძმანო, თქვენ ჰქმენით საქმენი, ღირსნი თქვენთა წინაპართა! მეფესა თავი შესწირეთ, ვაგლახი ეცით წარმართთა! აჩრდილნი ჩვენთა მამათა იშვებენ საიქიოსა, და გიკურთხებენ სახელსა, მომავალთ მოსალხინოსა!

ღამე ყაბახზედ

მიყვარს ყაბახის არემარე, თვალად საამო, მაისის ღამე, მიბუნდვილი, გრილი და ამო; მაგრამ უმეტეს მიყვარს ღამე, როს მთვარე შუქით მოჰფენს ყაბახსა და კოჯორი დაჰქრის ნიავით, და მომდინარე ხან ზვირთთცემით, ხან ნელად მტკვარი, მოოხრავს შორით, ვით მიჯნური, ჟამთ მოჩივარი! ამგვარი იყო ის ღამეცა, ოდესცა გარე ფიქრით მოცულმან ჩვეულებრივ ყაბახს ვიარე. აქა გუნდ-გუნდად დარაზმულნი აქა-იქ ქალნი პირად-პირადად სეირნობდენ, კეკლუც-მოსილნი, და მათ გარემო შეფრფინვიდენ ყრმაწვილნი კაცნი, ზოგნი დამძნილნი, ზოგნი ტრფიალ და ზოგნი ანცნი. თვითონ ცის მთვარეც მოწიწებით ღრუბელთ ეფარა, როს ქვეყნის მთვარეთ შეეტრფოდენ და მას კი არა. — “სთქვი რამ”, ეტყვიან ყაფლანს ზოგნი-ერთი ქალები, “თუნდ თავსა უფლად, ახლა პრანჭვას ნუ კი მოჰყვები!” ყაფლანც, სულდგმული აშიკობით, დაილიღინებს გულის საკვდავად და თან და თან ყელს მოიღერებს. ვის არ სმენია ლექსი ესე, რომ მყის სევდები არა აშლოდეს, ჩვენსა ქალსა — ტრფობის ჭირები! უეცრად მათში დავინახე თეთრკაბიანი და მეყვსეულად მან მიმიღო ჩემნი ცნობანი. არ ვიცი, ამ დროს რად აღვიგზენ უფროს ცეცხლისა? სად არს სილაღე, სად არს ძალი გრილის გულისა! ვნახე სადღაცა ქალთ კრებაში როდისღაც ერთი, მას აქეთ თვალი ვედარ მოჰკვარ და ახლა ერთი სდგას აქა კრძალვით, ვით ქურციკი ვეფხვთა შორისა, ყელი ყელყელობს, აღმგზნებელი გულთა ჭირისა! თვალი შემასწრა მან ამ დროს მე და შემომცინა; ამან გამამხნო და გულს ძგერით წარვსდეგი წინა და ასე ვუთხარ: “ნეტარ მე, რომ მეღირსა კვალად სანატრი ჩემთვის ნახვა თქვენი აწ მხიარულად!” “გმადლობთ, მითხრა მან, რომ თქვენ მაინც გახსოვართ კიდევ: ახლა მოდაა, ვინც ვის იცნობს, ივიწყებს ისევ”. “დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ, რომ ვერც მოდები ვერ მამიშლიან თქვენსა ხსოვნას და ვერც დროები!” ამა სიტყვაზე ვარდი

ლაწვთზედ მყის აეფურცლა, ამ დროს ნიავემაც თეთრი კაბა მიმოუქროლა და ბუდეშური მის ფეფები ლამაზად მოჩნდა, რომელთ სიამით ცნობა ჩემი წარიღეს თვისდა. ამ დროს მთოვარემც შუქი თვისი მისტეხა ბროლსა, რომელმან შვება სილამაზით ჰფინა ჩემს გულსა; მაგრამ სხვა მუნით მიიხმობდა სატრფოსა ქალსა, რომელი მყისვე მიეფარა, ნათელი — თვალსა!

1836 წ.

***

სატრფოვ, მახსოვს თვალნი შენნი მშვენიერნი ცრემლით კრთოდენ, და ბაგენი მდუმარენი ხვაშიადსა მიმალვიდენ! მაგრამ, სულო, იგი ცრემლი არ სტიროდა ამ სოფელსა; სახე შენი მოწყენილი არა ჰგავდა ხორციელსა! აწ მივხვდი მე, უბედური, თვალთა შენთა მეტყველებას: თურმე ცრემლი უცნაური მოელოდა ჩემს ობლობას! ახლაც, ოდეს ვნახავ სადმე ცრემლსა თვალთა მშვენიერთა, გულამოსკვნით ვიგონებ მე დღეთა ჩემთა ბედნიერთა!

1840 წ.

ქეთევან

ზვირთები მოდუდუნებენ, ჭალები ბუჩქნარეობენ, ხშირნი ლამაზთა კიდეთა მჩქეფრად მდინარის ქსნისათა. მიმქრქალებული მთოვარე მოწყენით ჰნათობს მუნ ქალსა; მდინარის პირზედ ზის იგი, ხელთა ჩონგურის მპყრობელი; გიშრისა თმანი ნაშალნი ჰშვენიან სპეტაკს საცმელსა, და დამღერს იგი საკვდავად, ცხარეთა ცრემლთა მდენელი: “ავ-ენანნო, ოდეს დასცხრეთ, მოასვენოთ ეზდენ სული?რა გარგოთ, რომ შეიშურეთ უბიწოო სიყვარული?” “გულის-სწორო, ერთის ცილით აგრე როგორ შეიცვალე, რომე ტრფობა ჩვენი ამ ხნით მას აგრე მსწრაფლ ანაცვალე?” “თუ ვერ მცნობდი, რად მეტყოდდი: მე შენი ვარ საუკუნოდ?”

სიყმაწვილეს რად მილხენდი, თუ მოჰკლავდი ასე უდროდ?” “რად შემიპყარ მე გლახ გული, უმანკო და უზრუნველი? რად დამიჭკნე მე ყვავილი ყმაწვილობის, ჯერ უშლელი?” “ეს ნუგემს მცემს,საყვარელო, რომე არის სხვა სოფელი; ოდეს სცნა, რომ ვარ უბრალო,მოვედ, მოვედ, მუნ მოგელი!” სდუმდა — და მეცა ვიცანი ქეთევან ჰაეროვანი, ქეთევან, ნაქები გულით, ნაქები მშვენიერებით! ნეტა რა ქარმან დააზრო მისის სიცოცხლის ყვავილი? მეც ამატირა მის მხვედრმან, მაგრამ ვერ ვეცი ნუგეში: ქეთევან შუა ქსანშია მარად შეერთო ღელვილი; მხოლოდ ისმოდა სახელი ამილბარისა ზვირთებში!

1835 წ.

ხმა იდუმალი

ვისი ხმა არის ეს საკვირველი? რად აქვს გულს ესე ჩუმი ნალველი? რა ვსცან პირველად წუთისოფელი, დავშთე ადგილი, სადაცა წრფელი რბიოდა ნათლად დრო ყმაწვილობის სწორთა, თანზრდილთა, მეგობართ შორის, — მას აქეთ ხმა რამ თან სდევს ყოველთა ჩემთა ზრახვათა და საწადელთა! ცხადად თუ სიზმრად, მე იგი მარად სულ ერთსა მიწვრთნის გულისა ჭირად: “ემიე, ყმაო, შენ მხვედრი შენი, ვინძლო იპოვო შენი საშვენი!” მაგრამ მე მხვედრსა ჩემსა ვერ ვჰპოვებ,

და მით კაემანს ვერლა ვიშორებ! ნუთუ ხმა ესე არს ხმა დევნისა შეუწყალისა სინიდისისა? მაგრამ მე ჩემში ვერ ვჰპოვებ ავსა, მისს საშფოთველოს და საქენჯნავსა. ანგელოზი ხარ, მფარველი ჩემი, ან თუ ეშმაკი, მაცთური ჩემი? ვინცა ხარ, მარქვი, რას მომისწავებ, სიცოცხლეს ჩემსა რას განუმზადებ? როს ვსცნა მე შენი საიდუმლობა, როს მხვდეს ამ სოფლად ჩემი წილობა?..

1836 წ.

***

შევიშრობ ცრემლსა, ჭირთ მანელებელს, გულსა დავიწვავ დასანაცრებელს, და მისსა ფერფლსა, ვითა საკმეველს, შევსწირავ სატრფოს, ჩემსა სალოცველს! მისთ თვალთა ხარობს სამოთხე ჩემი, მისი ღიმია შვების მომცემი, ჩემი წარმწყმედი, მაცხოვნებელი, განმაბრძნობელი, გამხელელებელი! ვით არ ვადიდო სიტურფის ღმერთა! ყოვლნი კეთილნი მან შეიერთა, სულსა მოჰბერა ცის ნიჭნი ქვეყნად და თავის მკობად ქმნა იგი მგოსნად!

1843 წ.

***

ვლოცავ დღეს ჩემის გაჩენის, ბედნიერი ვარ მე, თასი: სამღერალო ვარ ტურფა ხელთ და მოსალხინო მართასი! მოვედით, სევდით მაშვრალნო, გასვათ სასმელი ღმერთასი, და მყის გიქარვოთ გულისა, ვით ერთი, ჭირი ათასი.

საყურე

ვითა პეპელა არხევს ნელნელა სპეტაკს შროშანას, ლამაზად ახრილს, ასე საყურე, უცხო საყურე, ეთამაშება თავისსა აჩრდილს. ნეტავი იმას, ვინც თავისს სუნთქვას შენსა ჩრდილშია მოიბრუნებდეს! შენის შერხევით, სიო-მობერვით გულისა სიცხეს განიგრილებდეს! ჰოჲ, საყურეო,

გრძნებით ამრევო, ვინ ბაგე შენს ქვეშ დაიტკბარუნოს? მუნ უკვდავების შარბათი ვინ სვის? ვინ სული თვისი ზედ დაგაკონოს?

1839 წ.

შემოღამება მთაწმიდაზედ

ჰოი, მთაწმიდავ, მთაო წმიდავ, ადგილნი შენნი დამაფიქრველნი,

ვერანანი და უდაბურნი, ვითარ შვენთან, როს მონამენ ცვარნი ციურნი, ოდეს სალამოს დაშთენ ამოს ციაგნი ნელნი! ვითარი მაშინ იდუმილობა დაისადგურებს შენს არემარეს! რა სანახავი წარუტყვევს თვალთა მაშინ შენს ტურფას სერზედ მდგომარეს! ძირს გაშლილს ლამაზს ველსა ყვავილნი მოჰფენენ, ვითა ტაბლას

წმიდასა, და ვით გუნდრუკსა სამადლობელსა, შენდა აღკმევენ სუნნელებასა! მახსოვს იგი დრო, საამო დრო, როს ნაღვლიანი, კლდევ ბუნდოვანო, შენს ბილიკად მიმოვიდოდი, და წყნარს სალამოს, ვით მეგობარს, შემოვეტრფოდი, რომ ჩემებრ იგიც იყო მწუხარ და სევდიანი! ოჰ, ვით ყოველი ბუნებაც მაშინ იყო ლამაზი, მინაზებული! ჰე, ცაო, ცაო, ხატება შენი ჯერ კიდევ გულზედ მაქვს დაჩნეული! აწცა რა თვალნი ლაჟვარდს გიხილვენ, მყის ფიქრნი შენდა მოისწრაფიან, მაგრამ შენამდინ ვერ მოაღწევენ და ჰაერშივე განიბნევიან! მე, შენსა მჭვრეტელს, მავიწყდების საწუთროება, გულის-თქმა ჩემი შენს იქითა... ეძიებს სადგურს, ზენაართ სამყოფს, რომ დაშთოს აქ ამოება...მაგრამ ვერ სცნობენ გლახ მოკვდავნი განგებას ციურს! დაფიქრებული ვიდევ სერზედა, და, ცათა მიმართ მზირალს ტრფობითა, შემომერტყმოდა მაისის მწუხრი, აღმვსები ნაპრალთ მდუმარებითა; ხანდისხან ნელად მქროლნი ნიავნი ღელეთა შორის აღმოკვნესოდენ და ზოგჯერ ჩუმნი შემოგარენი ამით ჩემს გულსა ეთანხმებოდენ! მთაო ცხოველო, ხან მცინარო, ხან ცრემლიანო, ვინ მოგიხილოს, რომელ მყისვე თვისთა ფიქრთ შვება არა იპოვოს და არ დახსნას გულსა ვაება; გულ-დახურულთა მეგობარო, მთავ ღრუბლიანო! სდუმდა ყოველი მუნ არემარე, ბინდი გადეკრა ცისა კამარას. მოსდევს მთოვარეს, ვითა მიჯნური, ვარსკვლავი მარტო მისა

ამარას! გინახავთ სული, ჯერეთ უმანკო, მხურვალე ლოცვით მიქანცებული? მას ჰგავდა მთვარე, ნაზად მთარე, დისკო-გადახრით შუქმიბინდული! ამგვარი იყო მთაწმიდაზედ შემოლამება! ჰოი, ადგილნო, მახსოვს, მახსოვს, რასაც ვჰფიქრობდი მე თქვენთა შორის და ან რასაც აღმოვიტყოდი; მხოლოდ გული გრძნობს, თუ ვითარი სძლევნით მას

შვება! ჰოი, სალამოვ, მყუდროვ, საამოვ, შენ დამშთი ჩემად
სანუგემებლად! როს მჭმუნვარება შემომესევის, შენდა მოვილტვი
განსაქარვებლად! მწუხრი გულისა — სევდა გულისა — ნუგეშსა ამას
შენგან მიიღებს, რომ გათენდება დილა მზიანი და ყოველს ბინდსა ის
განანათლებს!

1836 წ.

***

დამქროლა ქარმან სასტიკმან, თან წარმიტანა ყვავილი, მაცხოვლებელი
სიცოცხლის, სუნნელებითა აღვსილი. იგი ნიადაგ ციურთა ცვართაგან
იყო ნამილი; დრომ უჟამურმან აწ ცრემლით შესვარა მისი ადგილი. აწცა
თუ სადმე ვიხილავ მისს ფურცელს, მისსა დანაჰკნობს, მოძულებული
სიცოცხლე მყისვე კვალადცა დამატკობს. მაგრამ მსწრაფლადვე
გახშირდნენ მწარენი ჭირნი გულისა, რა ფიქრთა წარმოუდგებათ
დაკარგვა სიხარულისა.

1842 წ.

ფიქრნი მტკვრის პირას

წარვედ წყალის პირს სევდიანი ფიქრთ გასართველად, აქ ვეძიებდი
ნაცნობს ადგილს განსასვენებლად; აქ ლბილს მდელიოზედ სანუგემოდ
ვინამე ცრემლით, აქაც ყოველი არემარე იყო მოწყენით; ნელად მოღელავს
მოდუდუნე მტკვარი ანკარა და მის ზვირთებში კრთის ლაჟვარდი ცისა
კამარა. იდაყვ-დაყრდნობილ ყურს უგდებ მე მისსა ჩხრიალსა და თვალნი
რბიან შორად, შორად, ცის დასავალსა! ვინ იცის, მტკვარო, რას
ბუტბუტებ, ვისთვის რას იტყვი? მრავალ დროების მოწამე ხარ, მაგრამ
ხარ უტყვი!.. არ ვიცი, ამ დროს ჩემს წინაშე ჩვენი ცხოვრება რად იყო
ფუჭი და მხოლოდა ამაოება?.. მაინც რა არის ჩვენი ყოფა —

წუთისოფელი,თუ არა ოდენ საწყაული აღუვსებელი? ვინ არის იგი, ვის თვის გული ერთხელ აღევსოს, და რაც მიეღოს ერთხელ ნატვრით, ისი ეკმაროს? თვითონ მეფენიც უძლეველნი, რომელთ უმაღლეს არც ვინღა არის, და წინაშე არც ვინ აღუდგეს, რომელთ ხელთ ეპყრასთ უმაღლესი სოფლის დიდება, შფოთვენ და დრტვინვენ და იტყვიან: «როდის იქნება, ის სამეფოცა ჩვენი იყოს?» და აღიძვრიან იმავე მიწისთვის, რაც დღეს თუ ხვალ თვითვე არიან!.. თუნდ კეთილ მეფე როდის არის მოსვენებული? მისი სიცოცხლე: ზრუნვა, შრომა და ცდა ქებული; მისი ფიქრია, თუ ვით უკეთ მან უპატრონოს თავისს მამულსა, თვისთა შვილთა, რომ შემდგომსა დროს არ მისცეს წყევით თვის სახელი შთამომავლობას!.. მაგრამ თუ ერთხელ უნდა სოფელს ბოლო მოეღოს, მაშინ ვიღამ სთქვას მათი საქმე, ვინ სადღა იყოს?..... მაგრამ რადგანაც კაცნი გვქვიან — შვილნი სოფლისა, უნდა კიდევც მივდიოთ მას, გვესმას მშობლისა. არც კაცი ვარგა, რომ ცოცხალი მკვდარსა ემსგავსოს, იყოს სოფელში და სოფლისთვის არა იზრუნვოს!

1837 წ.

ძია გ... სთან

ძიავ, ყაბახი, სამშობლო შენი, წაგართო ავის ენისა გესლმან; სატრფონი მისნი შემოგარენი გარდახვეწილსა დაგიხშო ეტლმან! მაგრამ გაჩნს კიდევც გულში მის არე; გიყვარს ყაბახის კარგიც და ავი, თუმც უცხო, უცხო თემად იარე, მრავალი კარგი ნახე ამბავი. — მაგრამ რას ხედავ აწ კრული ჩრდილოს? აჰა ის ღამე, ოდეს სატრფონი ალამაზებდენ შენს ყაბახს ამოს, შენის სიყრმისა თან-ზრდილნი სწორნი.

1836 წ.

***

როს ბედნიერ ვარ შენთან ყოფნითა, ღიმილით გეგხარ მაისის დღესა, მე შენს თვალებში ვსჭვრეტ სამოთხესა და მათი მჭვრეტი ვიწვი ცეცხლითა! არ დაიჯერებ, თუ ვით სატრფო ხარ, არ დაიჯერებ, არ დაიჯერებ, არ დაიჯერებ, თუ ვით სატრფო ხარ! როს უბედურ მყოფს მე მოშორება გონებამტაცის მშვენიერების, ვსთვლი მოწყინებით ჟამთ მჭმუნვარების და სევდა გლახ-გულს დამეფარება! არ დაიჯერებ, თუ ვით სატრფო ხარ! ხან ძილსა იკრთობს, ხან სევდით ოხრავს, ხანცა ყოველს სულს ამხიარულებს, ხან სიკვდილს იწვევს, ხან შორით ოცნებს, ხან ჰყვება სოფელს, ხან ცად მიფრინავს! არ დაიჯერებ, თუ ვით სატრფო ხარ!

***

არ უკიჟინო, სატრფოო, შენსა მგოსანსა გულისთქმა: მოკვდავსა ენას არ ძალუძს უკვდავთა გრძნობათ გამოთქმა! მინდა მზე ვიყო, რომ სხივნი ჩემთ დღეთა გარსამოვავლო, საღამოს მისთვის შთავიდე, რომ დილა უფრო ვაცხოვლო. მინდა რომ ვიყო ვარსკვლავი, განთიადისა მორბედი, რომ ჩემს აღმოსვლას ელოდნენ ტყეთა ფრინველნი და ვარდი. მინდა შენ იყო, სატრფოო, მშვენიერისა ცის ცვარი, რომ განაცოცხლო, შავარნო, მდელი, სიცხითა დამჭკნარი, რომ მხოლოდ მზისა ციაგი მას დილის ნამსა იშრობდეს, და, ერთად შესხივებულნი, შვებას მოჰფენდნენ სიცოცხლეს!

არეს ავსებდენ სიამით, მცენარეთ განმაცხოვლებლად, იყვნენ მარადის, უხსნელად, სოფლისა განსათაველად! ნუ თუ ამ სულის წადილსაც ჰრქვა სიყვარული სხვათაებრ? მაშინ მზეც უსხივ-უცეცხლოდ შეიძლებს ნათვას ვარსკვლავებრ; მაშინ ვარდიცა განთიადს ვერღარა გარდაიშალოს და ცისა ცვარმან მდელიო არღარა გააბიბინოს. მაშინ შენც სხვათა მოკვდავთა ბანოვანთ მიემსგავსები! მაშ რად ერჩევი მათ შორის და ციურთ დაედარები?.. მაგრამა მშვენიერება გაქვს, ცისიერო, უხრწნელი, და ჩემთა გრძნობათ შენდამი ვერ დასდვან კაცთა სახელი!

1841 წ.

ბედი ქართლისა

პოემა კახთა მიმართ ძმანო კახელნო, ნამდვილ ქართველნო, მოლხინე სულით, თქვენში აღზრდილა პატარა კახი მეფად და გმირად; თქვენ გიყვართ მისთა დროთა ხსენება მხურვალეს გულით, როს თქვენებრ მლხენი ევლინებოდა მტერსაც გამგმირად! და რაც საყვარლის ჩვენის ირაკლის ჟამმან მეფობის მოუვლინა აწ გამოხატვასა ჩემს ყმაწვილობის, — მეც, ძმანო კახნო, თქვენ შემოგიძღვნით მას არმაღანად, ერთსულობისა, ვაჟკაცობისა, ლხინის საგანად. როს თქვენებურად მამულის ღვინით გულს ახარებდეთ, ხელთ ჯამის მპყრობნი წარსრულსა დროებს მოიხსენებდეთ და მორიგისად სმიდეთ წინაპართ შესანდობარსა, მოიგონებდეთ ყარიბს მგოსანსაც, თქვენდა მბობარსა! თი ნ. ბ.

კარი პირველი “მწყემსო კეთილო, შენს წმიდას სამწყსოს შემოვავედრებ ჩემსა სამეფოს! გულთა-მხილავო, შენ უწყი, რაც დღეს საქართველოსა ჭირნი მოადგეს! მრავალ არიან, უფალო, მტერნი და წარიტაცონ შენნი ცხოვარნი! გვესწრაფე, ჩვენო ხელთ-აღმპყრობელო, და აღადგინე დღეს საქართველო!” ასე ილოცდა მეფე ირაკლი ბანაკსა თვისსა გულით მხურვალე. ცათა წინაშე დიდია მსხვერპლი მამულისათვის მეფისა ცრემლი! ბატონს თვის ჯარი კრწანისის მინდვრად დაებანაკა სპარსთთან საომრად! პატარა კახი ალა მაჰმად-ხანს უპირებს შებმას ძლიერს, რისხვიანს. ამ დროს გამოჩნდა სამხრეთით მტერი. ცა მოწმენდილი, ცა მშვენიერი ზე-დანათლიდა ბრძოლისა ველსა, და ირაკლიცა ჯარსა ქართველსა განამხნევებდა მამობრივის ხმით: “ჰხედავთ, ვითარის კადნიერებით შეკრბების ჩვენზედ უსჯულოება! საქართველოს დღეს გარდაუწყდება თავისი ბედი და უბედობა! დღეს ეჭირება მამულს მხნეობა! დღეს მეცა თქვენში ვარ მეომარი, ვითა თქვენგანი ერთი მხედარი: დღეს გამოჩნდება, ვინ არს ერთგული, ვის უფრო გვიყვარს, ძმანო, მამული!” “შენი გამჩენის ჭირიმე, შენი, რომ გაგვაგონე კვლავ ხმა სალხენი!” შებღავლა მეფეს ჯარმა ერთის ხმით. “ჩვენ თუნდ სულ ერთ დღეს დავიხოცებით, ოღონდ შენ იყავ, მეფევ, დღეგრძელი! მტერი რა

მტერი, ოდეს ქართველი ბატონს ირაკლის ნუგეშად ხედავს; მისთვის სიცოცხლეს ვინღა დაზოგავს!” ნეტარ მეფისა გულს მამობრიულს, ოდეს მოყმენი, ვით მამას შვილნი, განუცხადებენ თავისს სიყვარულს! დაჰკრეს ნაღარა, გულნი შეზარა და მტერთ საომრად ჯარნი შეჰყარა. ხმა ნაღარისა, ხმა ეს ბრძოლისა ვით არ აღგანთებს, გმირო ქართლისა! მხდალსა განამხნევს, მხნეს განაღვიძებს და მიჯნურსაცა სულს შეუშფოთებს! შეექმნათ მწარე, ძლიერი ომი; ვითა ნადირსა მშვიერი ლომი, ეკვეთნენ სპარსთა ივერთ მხედარნი, და მტკვარსა შერთეს სისხლისა ღვარნი! ორნივ იბრძვიან გამწარებულნი, ორნივ ომებში გაქეზებულნი. თამაზ, ენისენტ მოურავის ძე, და იოანნე, კახთ აბაშიძე, განუმტკიცებენ მკლავთა ქართველთა; მეფის ირაკლის ღვაწლი ყოველთა შთაუდგამს სულსა ვაჟკაცობისას, — მაინც ვერ ხედვენ ბოლოს ბრძოლისას. რა ნახეს ქართველთ, გაჭირდა საქმე, მყის ჩაიკეცეს ქუდები თურმე, ხრმალს ხელი იკრეს მამაპაპურად და დაერივნენ თავისებურად! ბინდმა გაყარა მეზრძოლნი მტერნი, გამარჯვებულნი დარჩნენ ივერნი; მაგრამ რა მეფე ჯარსა უყურებს, მას გამარჯვება არღა ახარებს: ძვირად დაუჯდა იგი ირაკლის! მრავალთ ყმაწვილთ-კაცთ, ნუგეშთა ქართლის, დასდევს აქ თავი მამულისათვის! აწ საფლავიცა არსად ჩანს მათთვის; ჰაერში განქრა მათი სახელი და არსად ჟამთა მოწამე ძეგლი არ გვიქადაგებს მათთა საქმეთა; დუმილნი ჰფარვენ ერთგულთა ძეთა!.. მაგრამ, ჰოი, გმირნო, ნუ შეშფოთდებით, თქვენ სახსოვარი გაქვთ თვით განგებით: რაც ერთხელ ცხოვლად სულს დააჩნდების, საშვილიშვილოდ გარდაეცემის; ქართლი თქვენს ღვაწლსაც ვერ დაიდუმებს, აღა-მაჰმად-ხანს ვიდრე ახსენებს! მეფემ უბრძანა თვისთა მოხელეთ: “გვიჯობს, რომ ახლავ ქალაქს მივიქცეთ და ციხე ჩვენი მსწრაფლ გავამაგროთ, თვარემ ხვალ სიმხნით ვერა გავაწყოთ, აღა-მაჰმად-ხან რა აქა გვნახავს; ხომ იცით, ჯარი დიდ-ძალი ახლავს, და იქნება, რომ ციხეში დავხვდეთ, ჩვენის ძალისა ფიქრი მიეცეთ. ძველთაგან ასე ნაამბობია, რომ ზოგჯერ ხერხი ღონეს სჯობია”. ყველა ეთანხმა ამაზედ მეფეს; ქალაქს მოიქცნენ იმავე ღამეს, და მსწრაფლ ზღუდენი ნარიყალისა ექმნათ საჭურედ ჯართა ქართლისა! გათენდა

დილა მზისა აღმოსვლად; მაგრამ მნათობმან შუქისა ნაცვლად ბნელი მოჰფინა ტფილისის არეს: აღა-მაჰმად-ხან მოადგა ციხეს, სამი დღე და ღამ ადგა მას ჯარით, მაგრამ ვერა რა ავნო ვერსაით. დაღონდა სპარსთა მეფე ბორგვნილი, და თურმე ყოვლით იმედმიხდილი ქართლითგან წასვლას დააპირებდა; მაგრამ იუდა ჟამს ეძიებდა! აჰა მან იგი აწ მოიხელთა და მუხთალისა ანგართა ხელთა აჰყარეს მამულს სიმტკიცის ბჭენი! მან მტერთ უმსხვერპლა თვისნი მოძმენი! სცნა რა ირაკლიმ ესე მუხთლობა, მოყმეთა თვისთა ეზდენ დამცრობა,მყისვე აღენტო ხელმწიფე-გული, მტერზედ ამაყად გამზადებული! მაგრამ ცუდ იყო ყოველი ღონე: აღა-მაჰმად-ხან, კვლავ თავმომწონე, შემოეპარა ციხისა კართა, და მოევლინა მსწრაფლ ქართველთ ჯართა. გაფოთებული ეძიებდა მას, ვინცა ჰერანის ტახტს, ხელმწიფებას ქართველთა შორის წაართვა ძალა; მაგრამ ირაკლიმ უკვე გაქუსლა მთიულეთისკენ თავისი ცხენი და შეუმცირა სპარსთ ტკბილნი დღენი!კარი მეორე ორბის არაგვი არაგვიანი, თან მოსძახიან მთანი ტყიანნი,

და შეუპოვრად მოუთამაშებს გარემო თვისსა ატეხილს ჭალებს. ჰოი, ნაპირნო, არაგვის პირნო, მობიბინენო, შვებით მომზირნო, ქართველსა გულმან როგორ გაუძლოს, ოდეს შვენება თქვენი იხილოს, რომ თქვენს ბუჩქებში არა ჩამოხდეს, რაც უნდა გზასაც ეშურებოდეს, როგორ იქნება არ განისვენოს? სამჯერ ხომ მაინც გადაჰკრავს ღვინოს, ცხენს მოადმოვებს, თვალს მოატყუებს, გამოიღვიძებს — შუბლს განიგრილებს, ერთს ქართველურად კიდეც შესძახებს, არაგვო, მაგ შენს ამწვანებულ მთებს, და მერმე თუნდაც დაუგვიანდეს, იგი იმისთვის აღარ დაღონდეს! მზე დამავალი მოჰფენს სიამეს მთიულეთისა ხეობის არეს, და ამ მშვენიერ არაგვის პირებს ძველი ჩარდახი ზედ გარდმოჰყურებს. მუნ ბრძანდებოდა მეფე ირაკლი, მოწყენის თვალთ გარდმოზირალი; დაფიქრებული თვისთა ზრახვათა გაცაართობდა ქარვის მარცვალთა. თან ახლდა მეფეს თავის მსაჯული, ნიჭთა კეთილთა უხვად მორჭმული. ვის არა გახსოვთ სოლომონ ქველი, მეფის შინაყმა, ყმათ საყვარელი! სადღა არიან აწ ესე კაცნი, რომ არ გვალხენენ თათბირნი მათნი? დიდხანს

უჭკრეტდა მეფე მდუმარედ არაგვის წყალთა, მდენთა მჩქეფარედ; ბოლოს მახვრალმან უბრძანა მსაჯულს: “შენ იცნობ კარგად, სოლომონ, ჩემს გულს,შენ უწყი ქართლის აწ ვითარება, მისი აწ ძალა, ყოფა, ცხოვრება;ბევრჯერ რჩევანი შენნი, ვითა წყლულს, მსალბუნებიან მე შეწუხებულს; აწც ჩემს სულის ტვირთს, ჩემს გულის წადილს, შენ გაგიმჟღავნებ, ვით საყვარელს შვილს! არ მითვისებდა ქართველთა გული, რომ ვიყავ მათი მეფე ეული; ჩემი მეფობა ზე დავასრულე, რომ ძლივს იგინი გავიერთგულე! და ახლა, ოდეს ჩემს ხელმწიფობას განუმზადებდი ჟამ-კეთილობას, აი მის ნაცვლად რაი მომაპყრეს მე ჩემთა ძეთა და ვინ ახარეს!.. ამიერთგან გაქეზებული მაჰმად-ხანისა მოსისხლე გული არ დაგვაწყნარებს სიამაყითა:

მას ჟამი შესწევს ყოვლის ღონითა; ეს ხმა ლეკთაცა აგვიყაყანებს; ოსმალი მხოლოდ დროს შემოჰყურებს, და მტერნი ძლიერ მაშინ მოგვატყდნენ, როს ყმანი ჩემნი ურთიერთს ბძარვენ! მე თუმც კიდევ ვჰგრძნობ სულის სიმტკიცეს, გარნა ღონენი წელთ წარმიტაცეს; შენი ირაკლი ის აღარა ვარ, პატარა კახად რომ გინახვივარ! აბა რომელს შვილს ვხედავ ღირსეულს, რომ ექმნას კვერთხად მამულს დარღვეულს?.. ჰოდ, ღმერთო, ღმერთო, ამაზედ მეტად ნულარ განსწირავ ქართველთა ტანჯვად! “აბა რას მირჩევ, ჩემო მსაჯულო? კარგად იფიქრე,შვილო ერთგულო: აწ განთქმულია რუსთა სახელი, ხელმწიფე უვისთ ბრძენი და ქველი,ამ ფიქრში იყო მსაჯული, ოდეს მოადგა თავის სახლისა არეს. წინ მოეგება მას თავის ცოლი, სათნო სოფიო, სულისა ტოლი; ახლაც ბევრს ახსოვს მისი ზრდილობა, შვენიერება, გულკეთილობა. რა დაინახა მან თავის ქმარი, სახე შეცვლილი, მონაწყინარი, ამბავი ჰკითხა მყის ირაკლისა — ასე საყვარელ იყო ყოვლისა! “ვეჭობ, სოფიო, რომე ირაკლი ქართველებზედა იყოს გულნაკლი; მას ზედ ეტყობა, რომ მისი სული ძლიერად არის აღელვებული! მწარედ უპირებს ბატონი დასჯას თავის შვილების ამა ურჩებას; ვეჭობ, რომ იგი სამეფოს ქართლის აძლევს საფარს ქვეშ რუსთა ხელმწიფის. მაშინ უყურე ჩვენს დედაკაცებს, როს საცხოვრებლად დიდკაცთა ცოლებს პეტრეს ქალაქში გარდაასახლვენ! მაშინ, სოფიო,

რალა გინდათ თქვენ: ხელმწიფეს ჰპოვებთ მამად კეთილად და დედოფალსა დედისა ნაცვლად; არ მოგაკლდებათ თავისუფლება, განცხრომილება, ფუფუნეულება, მათთა სიმდიდრის პალატთა შორის! ვერ გაიგონებთ მუნ ხმასა მტერის. მრავალთ სიამეთ იხილავთ კვალად ბანოვანთათვის გულგასართობლად. მაშინ ვისაღა მოესურება, ნახოს ქართლისა კვლავ ამბოხება!” “უწინამც დღე კი დამელევა მე! უცხოობაში რაა სიამე,სადაცა ვერ ვის იკარებს სული და არს უთვისო, დაობლებული? რა ხელ-ჰყრის პატივს ნაზი ბულბული, გალიაშია დატყვევებული? და ველად იგი, ამხანაგთ შორის, ჭირსაც, ვით ლხინსა, ერთგვარ დამღერის! ესრეთ რას არგებს კაცსაც დიდება, თუ მოაკლდება თავისუფლება? თავის მამულში მას გაჭირება სხვადასხვა რიგად ენუგეშება: მუნ სულსა სული თვისად მიაჩნის და გულსა გულის პასუხი ესმის! რად დაგვრჩომია სხვაზედა თვალი, ოდეს მეფეცა და დედოფალი გვეყვანან კეთილნი და ღირსეულნი, და ვართ მათთანა შვილებრ ჩვეულნი? ჩვენის დედოფლის გულისა ნაცვლად,მწუხარებათა სანუგეშებლად, რასა ვიპოვით ჩვენს სიცოცხლეში?” ..... მსაჯულს ეგონა, რომე იგი გულს დედაკაცთაცა ჰპოვებს ცვალებულს, და აწ რა ნახა ცოლი ამ ჰაზრით, გარდაეხვია მას მხურვალეებით. ჰოი, დედანო, მარად ნეტარნო, კურთხევა თქვენდა, ტკბილსახსოვარნო! რა იქნებოდა, რომ ჩვენთა დედათ სულიცა თქვენი გამოჰყოლოდათ? ვინღა ჰყავს გულის შემატკივარი მამულს ასული ახლა თქვენგვარი? ქარმან ჩრდილოსმან ყველაზედ პირველ გარდაუცვალა მათ გული ცხოველ! “ჯანი გავარდეს აწ შვილსაც, მამულს, ოღონდ ვაამოთ ჩვენს საკუთარს გულს;რის ქართველობა, რა ქართველობა! მითომ რას გვავენებს უცხო ტომობა?” რა მოახლოვდა ქალაქსა მეფე, დიდხანს უჭკრეტდა ცრემლთა აღმჩქეფე! პალატნი მისნი გარდმონგრეულან, სახლნი-სამშობლო დანაცრებულან; მიდამო ხედავს უპატრონობას, აღოხრებასა და ნატამლობას! დუმილი სუფევს მის არემარე! მხოლოდ ბუტბუტებს მტკვარი მწუხარე, შემრთველი მრავალთ სისხლთა ქართველთა: იგი გადარჩა მხოლოდ სპარსელთა! აღავსო კვალად ერმან ტფილისი, რა მობრძანება სცნა ირაკლისი, ქალაქი ისევ ჩქარად აშენდა,

თუმცა ადრინდელს მრავალი აკლდა. წარვიდენ წელნი მოსვენებისა
და კვლავ ირაკლიმ ხრმალი ბრძოლისა აღიღო ლეკთა შესამუსვრელად!
არც სპარსნი მორჩნენ დაუმარცხებლად. სიბერის ჟამსა მოიცა ძალი და
შეაძრწუნა კვალად ოსმალი; კვლავ ასახელა თავის სახელი; მაგრამ ამო
იყო ყოველი: დიდიხანია გულს ირაკლისა გარდუწყვეტია ბედი
ქართლისა! დასასრული

***

ვპოვე ტამარი შესაფარი, უდაბნოდ მდგარი; მუნ ენთო მარად უქრობელი
წმიდა ლამპარი. ანგელოსთაგან იკროდა მუნ დავითის ქნარი, და
განისმოდა ციურთ დასთა გალობის ზარი! მწირი სოფლისა, დამაშვრალი
მისითა ღელვით, მუნ ვეძიებდი განსვენებას წრფელითა ზრახვით;
გულსა, მოკლულსა კაცთ სიავით და ბედის ბრუნვით, ლამპარი წმიდა
განმიტფობდა ციურის სხივით! მუნ გუნდრუკის წილ შევსწირავდი
წმიდას სიყვარულს, რომლის საკურთხად დავსდებდი მე ჩემს გულსა და
სულს; ამა სიამით, ნეტარებით, ესრეთ აღვსებულს, მეგონა, ვხედავ
სასუფეველს, აქ დაშენებულს! მაგრამ საწუთო განა ვისმეს დიდხანს
ახარებს? განქრა ტამარი — და უდაბნო ჩემდა მდუმარებს; მას აქეთ ჩემს
გულს ნეტარება არ ასადარებს, მის ნაცვლად სევდა და წყვდიადი
დაისადგურებს! მოისპო მსწრაფლად მისი ნაშთი და მისი კვალი! განა თუ
დრომან დაჰკრა თვისი მას ავი თვალი, — არა! მოსმაგდა მას სოფელი
ცრუ და მუხთალი! დამშთა მე მხოლოდ მის ლამპრისგან ცეცხლი
დამქრალი! ვერღა აღმიგო სიყვარულმა კვალად ტამარი! ვერსად აღვანთე
დაშთომილი მისი ლამპარი! ესრეთ დამიხშო უკუღმართმა ნუგეშის კარი,
და დავალ ობლად, ისევ მწირი, მიუსაფარი!

1841 წ.

საფლავი მეფის ირაკლისა

(კნიაზს მ... კ... ძეს ბარატაევს) მოვიდრეკ მუხლთა შენს საფლავს წინ, გმირო მხცოვანო, და ცრემლთ დავანთხევ შენს სახელზე, მეფევ ხმოვანო! ახ, რად არ ძალუმს განცოცხლება წმიდას აჩრდილსა, რომ გარდმოხედო ახალს ქართლსა, შენს პირმშოს შვილსა! თაყვანსვსცემ შენსა ნაანდერძებს, წინასწარად თქმულს! გახსოვს, სიკვდილის ჟამს რომ უთხარ ქართლს დაობლებულს? აჰა აღსრულდა ხელმწიფური აწ აზრი შენი, და ვსჭამთ ნაყოფსა მისგან ტკბილსა აწ შენნი ძენი. ჟამ-ვითარებით გარდახვეწილთ შენთ შვილთ მიდამო მოაქვთ მამულში განათლება და ხმა საამო; მათი ცხოველი, ტრფიალებით აღსავსე სული უდნობს ყინულსა ჩრდილოეთსა, განცეცხლებული. და მუნით ჰზიდვენ თესლთა ძვირფასთ მშობელს ქვეყანად, მხურვალეს ცის ქვეშ მოსამკალთა ერთი ათასად! სადაც აქამდინ ხმლით და ძალით ჰფლობდა ქართველი, მუნ სამშვიდობო მოქალაქის მართავს აწ ხელი! აწ არღა ერჩის ქართლის გულსა კასპიის ღელვა, ვერღა ურყევს მას განსვენებას მისი აღტყველვა; შავის ზღვის ზვირთნი, ნაცვლად ჩვენთა მოსისხლე მტერთა, აწ მოგვიგვრიან მრავალის მხრით ჩვენთა მოძმეთა! მშვიდობა შენსა წმიდას აჩრდილს, გმირო განთქმულო, უკანასკნელო ივერიის სიმტკიცის სულო! აწ მიხვდა ქართლი შენსა ქველსა ანდერძნამაგსა, და თაყვანსა სცემს შენსა საფლავს, ცრემლით აღნაგსა!

1842 წ.

ჩემთ მეგობართ

ჭაბუკნო, ვიდრე ცხოვრების დღეთ დილა გინათებთ და სიყვარული გულის ჭირთაც გისიამოვნებთ, არ დაიჩნიოთ შავის ბედის მსწრაფლნი ლახვარნი და შეუპოვრად წარიხოცეთ ცრემლნიცა მწარნი. აჰყევით სოფელს, შეურჩენელს და მომღერალსა, ნუ მოარიდებთ სიყმაწვილეს ტრფობისა აღსა! სასაცილოა, ბერი კაცი რომ ყმაწვილობდეს, და საბრალოა, როს ჭაბუკი ბერიკაცობდეს! მას ვაქებ, ვინცა თვის სიცოცხლე

ასე ატარა, რომ ყოველი დრო შესაფერად მიმოიხმარა! მაშინცა კმარა დადუმება გულის ვნებათა, კისრად ტვირთება წუთის-სოფლის მძიმე ზრუნვათა. ოდეს მზის სხივნი შეგვიცვლიან ჩვენ დილას მას ნელს და ცრუ სოფელი სიყვარულსაც შეჰყრის სარგებელს! მხოლოდ ერთს გირჩევთ და გახსოვდეთ ესე თათბირი, მერწმუნეთ, ძმანო, ნაცადი მაქვს ეს გულის ჭირი: არ შეემსჭვალეთ მოკისკასეს, კეკელა ქალსა, სულის დამტყვევებელს და გრძნობათა ცრუდ მომღერალსა! აშვიკის ენა მას ახარებს, მას ასულდგმულებს, ხოლო სიყვარულს გული მისი ვერ მიიკარებს!

1841 წ.

***

სულო ბოროტო, ვინ მოგიხმო ჩემად წინამძღვრად, ჩემის გონების და სიცოცხლის შენ აღმაშფოთრად? მარქვი, რა უყავ, სად წარმიღე სულის მშვიდობა, რისთვის მომიკალ ყმაწვილის ბრმა სარწმუნოება? ამას უქადდი ჩემს ცხოვრებას, ყმაწვილკაცობას? თითქოს მაძლევდი ამა სოფლად თავისუფლებას, ტანჯვათა შორის სიამეთა დამისახავდი და თვით ჯოჯოხეთს სამოთხედა გარდამიქცევდი! მარქვი, რა იქმნენ საკვირველნი ესე აღთქმანი? რად მომიხიბლე, აღმირიე, წრფელნი ზრახვანი? სად ხარ, აღმშფოთო, მიპასუხე, ნუ იმალები, რატომ გაცუდდა ძალი შენი მომჯადოები? წყეულიმც იყოს დღე იგი, როს შენთა აღთქმათა ბრმად მივანდობდი, ვუმსხვერპლიდი ჩემთ გულისთქმათა! მას აქეთ არის — დავუკარგე მშვიდობა სულსა, და ვერც ღელვანი ვნებათანი მიკვლენ წყურვილსა! განვედი ჩემგან, ჰოდ, მაცთურო, სულო ბოროტო! რა ვარ აწ სოფლად დაშთენილი უსაგნოდ, მარტო. ჭკუით ურწმუნო, გულით უნდო, სულით მახვრალი? ვაი მას, ვისაც მოხვდეს ხელი შენი მსახვრალი!

1943 წ.

***

მირბის, მიმაფრენს უგზო-უკვლოდ ჩემი მერანი, უკან მომჩხავის თვალბედითი შავი ყორანი! გასწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი, და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი! გაკვეთე ქარი, გააპე წყალი, გარდაიარე კლდენი და ღრენი, გასწი, გაკურცხლე და შემიმოკლე მოუთმენელსა სავალნი დღენი! ნუ შეეფარვი, ჩემო მფრინავო, ნუცა სიცხესა, ნუცა ავდარსა, ნუ შემიბრალებ დაქანცულობით თავგანწირულსა შენსა მხედარსა! რაა, მოვშორდე ჩემსა მამულსა, მოვაკლდე სწორთა და მეგობარსა, ნულა ვიხილავ ჩემთა მშობელთა და ჩემსა სატრფოს, ტკბილმოუბარსა; საც დამიღამდეს, იქ გამითენდეს, იქ იყოს ჩემი მიწა სამშობლო, მხოლოდ ვარსკვლავთა, თანამავალთა, ვამცნო გულისა მე საიდუმლო! კვნესა გულისა, ტრფობის ნაშთი, მივცე ზღვის ღელვას, და შენს მშვენიერს, აღტაცებულს, გიჟურსა ლტოლვას! გასწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი, და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი! ნუ დავიმარხო ჩემსა მამულში, ჩემთა წინაპართ საფლავებს შორის, ნუ დამიტროს სატრფომ გულისა, ნულა დამეცეს ცრემლი მწუხარის; შავი ყორანი გამითხრის საფლავს მდელითა შორის ტიალის მინდვრის, და ქარისშხალი ძვალთა შთენილთა ზარით, ღრიალით, მიწას მამაყრის! სატრფოს ცრემლის წილ მკვდარსა ოხერსა დამეცემიან ციურნი ცვარნი, ჩემთა ნათესავთ გლოვისა ნაცვლად მივალალებენ სვავნი მყივარნი! გასწი, გაფრინდი, ჩემო მერანო, გარდამატარე ბედის სამძღვარი, თუ აქამომდე არ ემონა მას, არც აწ ემონოს შენი მხედარი! დაე მოგკვდე მე უპატრონოდ მისგან, ოხერი! ვერ შემაშინოს მისმა ბასრმა მოსისხლე მტერი! გასწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი, და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი! ცუდად ხომ მაინც არ ჩაივლის ეს განწირულის სულის კვეთება, და გზა უვალი, შენგან თელილი, მერანო ჩემო, მაინც დარჩება; და ჩემს შემდგომად მოძმესა ჩემსა სიძნელე გზისა გაუადვილდეს, და შეუპოვრად მას ჰუნე

თვისი შავის ბედის წინ გამოუქროლდეს! მირზის, მიმაფრენს უგზო-
უკვლოდ ჩემი მერანი, უკან მომჩხავის თვალბედითი შავი ყორანი! გასწი,
მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი, და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი,
შავად მღელვარი!

1842 წ.

***

ცისა ფერს, ლურჯსა ფერს, პირველად ქმნილსა ფერს და არ ამ ქვეყნიერს,
სიყრმიდგან ვეტროფი. და ახლაც, როს სისხლი მაქვს გაციებული,
ვფიცავ [მე] — არ ვეტროფო არ ოდეს ფერსა სხვას. თვალეში მშვენიერს
ვეტროფი მე ცისა ფერს; მოსრული იგი ცით გამოკრთის სიამით. ფიქრი მე
სანატრი მიმიწვევს ცისა ქედს, რომ ეშხით დამდნარი შევერთო ლურჯსა
ფერს. მოვკვდები — ვერ ვნახავ ცრემლსა მე მშობლიურს, — მის
ნაცვლად ცა ლურჯი დამაფრქვევს ცვარს ციურს! სამარეს ჩემსა, როს გარს
ნისლი მოეცვას — იგიცა შესწიროს ციაგმან ლურჯსა ცას!

სული ობოლი

ნუ ვინ იტყვის ობლობისა ვაებას, ნუ ვინ სჩივის თავის უთვისტომობას!
საბრალოა მხოლოდ სულით ობოლი, ძნელდა პოვოს, რა დაკარგოს მან
ტოლი! მეგობართა, ნათესავთ მოკლებული, ისევ ჩქარად ჰპოვებს
სანაცვლოს გული; მაგრამ ერთხელ დაობლებული სული მარად ითმენს
უნუგეშობას კრული! არღარა აქვს მას ნდობა ამა სოფლის; ეშინიან,
იკრძალვის, არღა იცის, ვის აუწყოს დაფარული მან გრძნობა, ეფიქრება
ხელმეორედ მას ნდობა! ძნელი არის მარტოობა სულისა: მას ელტვიან
სიამენი სოფლისა, მარად ახსოვს მას დაკარგვა სწორისა, ოხვრა არის
შვება უბედურისა!

1839 წ.

ჩემს ვარსკვლავს

რად მრისხანებ, ჩემის ბედის ვარსკვლავო? მაინც გეტრფი, თუმცა ხშირად მკლავო: შეეთვისა სული შენსა მოღრუბლვას, შეეჩვია გული სევდითა კრთოლვას! ნუ გგონია, ბედსა მით დამიმწარებ, რომ უეცრად ბუქით ნისლს მოიფარებ; შენ არ იცი, რა სიამეს მომაგებ, როს მიბჟუტვით ნისლით გამომინათებ. რა სახითაც გინდა შენ მე მეჩვენო, მაინც გიცნობ, მშვენიერის ცის მთენო: ნათელი ხარ შენ ნათელის სულისა, მალხინებელ დაბინდულის გულისა! მოციმციმდი, მოდი, გამომედარე, შენგან ბნელი გული გამომიდარე; კვლავ ციური ცეცხლი გარმოისარე, ნაბერწკალნი ეშხისა მომაყარე.

1837 წ.

ჩონგურს

შენნი მოთქმანი, კაეშნის ხმანი, ხანცა ოხვრანი, ხანც ამოსკვნანი, წარსრულთა დროთა მოგონებითა სულს აფიქრებენ! ჰოი, ჩონგურო, ნეტავი ოდეს ხმა მხიარული შენგან მსმენოდეს, რომ უკუმყროდეს მე სევდიანსა გულისა სენი! მაგრამ სად ვნახო შენი ღიმილი, სიხარულითა გამოჩენილი? მე შენგან მესმის მოკლულის გულის ოდენ ჩივილი!

1837 წ.

***

მიყვარს თვალები მიბნედილები, ეშხისა ცეცხლით დაქანცულები; მაგრამ როს ვუჭვრეტ, ზამბახ-ვარდთ ველად განეწონვიან მათი ისრები. მივხვდი, თვალებო, ჩემო მკვლელეზო, მაგ თქვენსა ქცევას, მაგრამ ვით ელით თქვენგან კოდილის თქვენგან გაქცევას?

* ვიცი, რომ მტრობენ გულსა მგრძნობელსა, უწყალოდ სტანჯვენ უენო მსხვერპლსა, მაგრამ რა ისართ ზეცად აღმართვენ,

მათშივე ჰპოვებს საკურნებელსა! თვალნო, ლამაზნო, ვინ უძლოს თქვენსა ძლიერს ბასრობას, თუ არა სჭვრეტდეს თქვენგან სიკვდილში თვით უკვდავებას?

1842 წ.

***

აღმოხდა მნათი აღმოსავალს, მზეებრ ცხოველი, მცირითა შუქით გარდუყარა ცასა ღრუბელი, დიდ სამქუხარო, საავდარო, და მეც გლახ გული მსწრაფლ განმითენა, შავ-ბედისგან დაღამებული! ნუ თუ აღმიჩნდი ცხოვრებისა ჩემის მნათობლად; ნუ თუ შენ ჰფინო შვების სხივი ჩემს გულსა კვალად; კვლავ აღმიტეხო გულის ჭირნი

მიყრუებულნი და განმიახლო ნეტარების დღენი წარსრულნი? მაშ
გამობრწყინდი, მფინე შუქი ეგ საოცარი და განანათლე კვლავ ცა ჩემი,
ესრეთ საზარი! მეცა ხელი ვჰყო დაჟანგებულს ჩემსა სანთურსა და
შევაერთო ფიქრნი ჩემნი შენს ხმას ციურსა! დავმღერდე მას დროს, როს
ვარსკვლავი მშვენიერის ცით მინეტარებდა სიცოცხლისა დღეთა სიამით;
მოვსთქვამდე, თუ ვით მიმეფარა იგი მსწრაფლ ღრუბელს, ბოლოს
ვუმღერდე შუქსა შენსა შვების მომფენელს! ვჰფუცავ ძლიერსა სხივსა
შენსა, ჰოდ, მნათო ჩემო! ოდეს ვიხილო მცირე ბინდი შენს შუქს გარემო,
მყის დამიღამდეს ამ სოფლისა სიამოვნება და შენთვის დავთმო ტრფობის
წინდად ყოვლი დიდება!

1840 წ.

ბულბული ვარდზედ

ბულბული, ვარდზედ მჯდარი, ეტყოდა მას მსტვინავი: "ვარდო, ვარდო,
მტანჯ ჩემო, გვედრებ გულით მტვინავი, მალირსე, თუ როგორ არს გაშლა
შენი მღინავი, მწუხრსა აქეთ აქ ვზივარ, ფურცლებზედა მკონავი!" ასე
ყეფდა ბულბული, ოდესცა ღამე ბნელი მოიცვამდა ჭალებსა, ქრიდა ნიავი
ნელი. და როს სდუმდა ბულბული, მაშინ აღმოხდა მთვარე, ვარდმანც
მაშინ მოჰვინა სუნნელება მის არე. მაგრამ მგოსანსა თურმე მოერია გლახ
რული. აღმობრწყინდა მთიებიც და ფრთოსანთ მხიარული გალობა ყვეს
ჰაერში, განაღვიძეს ბულბული; ნახა ვარდი ფურცვნილი და მყის
მოუკვდა გული. თვალნი ემოსა ცრემლით, გული სევდის
საცლმითა, ფრთა ფრთას ჰკრა და აღმაღლდა, მსტვინავი ღმობის ხმითა.
უხმო ყოველთა სირთა: "მოდით და შემოკრბითა, მისმინეთ,
შემიბრალეთ, ვის მივმართო წყლულითა?" "განთიადით ღამედმდე
შევფრფინვიდი კოკრობას, არ ვზოგავდი სიცოცხლეს, უძილობას,
გალობას; მქონდა მცირე წადილი, ვერ მივხვდი კი ძნელობას: მსურდა
გაშლა ვარდისა, არ ვჰფიქრობდი დაჰკვნობას!"

1834 წ.

თავადის ჭ...ძის ასულს, ეკ...ნას

ხმით მშვენიერით, ტკბილის სიმღერით ჰაეროვანო, სულს ელხინები;
თვალთ არონინებ, გულს დააწყლულებ და ღიმილითა ესალბუნები!
სადც ხარ, იმ არეს მოჰფენ სიამეს, — უშენოდ მოსცდეს მხიარულება!
შენის ენითა, სავსე ლხენითა, ვინ არა იგრძნოს გულკეთილობა! მახსოვს
სიამით, ოდეს ტკბილის ხმით ვარდსა და ბულბულს მოელხინარე,
პირმცინარითა სინარნარითა მგოსნის ყარიბს გულს ესხვიმფენარე!

1839 წ.

“ვარდი და ბულბული ლექსია სამღერალო, რუსულიდამ ნათარგმნი
თ-ის ჭავჭავაძისაგან

ჩინარი

განმარტოებულს ფრიალოს კლდეზე სდგას ალვის ხისა ნორჩი ახალი, მრავალ-შტოვანი, მაგრილობელი, ჰაეროვანი, ტურფა, მაღალი. საამო არის მის ჩრდილში ოცვნა და მისთა ფოთოლთ შრიალთა სმენა, და წყალთ დუდუნზე უკულმართისა ამა სოფლისა ჭირთა დათმენა! მოქშუის მტკვარი, მოქრის ნიავი და შრიალთა არხევს ჩინარსა, და გამოსცემენ სახიობასა, ტკბილის ოცნებით დამაძინარსა! მრწამს, რომ არს ენა რამ საიდუმლო უასაკოთაც და უსულთ

შორის, და უცხოველეს სხვათა ენათა არს მნიშვნელობა მათის საუბრის! ვითა მიჯნური სატრფოს ამაცსა, მტკვარი მას ნორჩსა ფერხთა

ევლების, და აღმორხევს უფსკრულებიდამ, და აღელვილი კლდესა ეხლების! მაგრამ ჩინარი, მაღლად მჩინარი, დგას მედიდურად და სიამაყით, და მხოლოდ თავსა გარდმო-გარდილებს სევდიანისა შერხევისახით. რამდენჯერ ქარი შეარხევს საროს, იმდენჯერ მტკვარი უმეტეს

ოხრავს, თითქოს სიშურით შეშფოთებული, და კლდის პირებზე ზვირთთა შემუსრავს. ესრედ იდუმალ, მაგრამ ძლიერად, დაიტანჯების მარად მიჯნური, თუ მას ნამდვილად ეგზნების გულსა ტრფიალებისა ცეცხლი

ციური. 1844 წ.

***

რად ჰყვედრი კაცსა, ბანოვანო, პირუმტკიცობას? თუ ემდური შენ ტრფიალისა ცვალებადს გრძნობას, რომ არ გემსჭვალვის საუკუნო ტრფიალებითა? ჰგავს, არ პასუხსსცემ შენ მას სულით მშვენიერითა. სილამაზეა ნიჭი მხოლოდ ხორციელების და, ვით ყვავილი, თავის დროზე მსწრაფლად დაჰკნების, აგრეთვე გულიც, მხოლოდ მისდა

შენამსჭვალე, ცვალებადია, წარმავალი და უმტკიცეები! მშვენიერება ნათელია, ზეცით მოსული, რომლით ნათლდება ყოვლი გრძნობა, გული და სული, და კაცსა შორის, ვით კერძოსა ღვთაებობისა, რად გრწამს არ იყოს საუკუნო მადლი ტრფობისა? თვით უკვდავება მშვენიერსა სულში მდგომარებს, მას ვერც შემთხვევა და ვერც ხანი ვერ დააბერებს. მხოლოდ კავშირი ესრეთთ სულთა შობს სიყვარულსა, ზეგარდმო მადლით დაუხსნელად დამტკიცებულსა! მხოლოდ მათ შორის არის გრძნობა, ესთ სანუკველი, რომ მის უტკვილეს არც თუ არის სასუფეველი! მას ცისა სხივით აცისკროვნებს მშვენიერება და უკვდავებით აგვირგვინებს ჭეშმარიტება!

1842 წ.

ჩჩვილი

მიყვარს, მიყვარს, მე ტიკტიკი ჩვილის ყრმის, მიყვარს სმენა უცნაურისა მის ხმის, ოდეს იგი ენითა სასუფეველის უალერსებს წიაღთა თავის მშობლის! მის სოფელი უზრუნველობით შენობს; გარდა დედის ალერსისას არრას გრძნობს; ნებივრობით და ღიმილით სულდგმულობს; ყოველსავე შეუპოვრად მჭვრეტელობს. არა ფიქრობს იგი თავისს ცხოვრებას, არ განიცდის იგი საწუთროს ვნებას; იგი თავის სანუკველითა შობით ამუნათებს თვისთა მშობელთ პირიქით. იტიკტიკე ენითა უსუსურის, იტიკტიკე, ვიდრე ჟამი დაგხარის, ვიდრემდის ხარ, ყრმაო, თავისუფალი, არ გიცვნიას სოფელი მომღერალი!

1839 წ.

ნა... ფორტოპიანოზედ

მომღერალი ხმა საკრავისა, ნელ ნარნარისა, სულს განახარებს; და მშვენიერის ენა ამიშლის გულისა ჭირებს! ვჭვრეტდი ლამაზსა, სევდითა

ნახსა, და შვეტრფოდი; ყოველთ გრძნობათა, ყოველთ გონებათა მას მივაპყრობდი.ლაწვნი ნაცრემლნი, ტრფიალთ დამწველნი, უფროს შვენოდენ; თმანი ნაშალნი, მკერდზედ დაყრილნი, ემუქმკებოდენ. ჟუჟუნა თვალნი, გულთა მომკვლელნი, მოცინარობენ; პაწაწა ტუჩნი, ვარდებრ ნაფურცლნი, ლხენას მოჰბერვენ.

1841 წ.